

ISSN 2521-1366 (Online), ISSN 2415-802X (Print)

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства

**АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

**Альманах
наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології та музеєзнавства**

Випуск 16

Засновано у 2003 році

Рівне – 2016

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 16 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2016. – 286 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ

Редакційна колегія:

Волков С.М. – доктор культурології, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту культурології НАМУ

Виткалов С.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ (заступник головного редактора, відповідальний секретар)

Випих-Гавронська А. – доктор мистецтвознавства (габілітований), професор, проректор відділу розвитку Академії ім. Я. Длугоша (Польща)

Петрова І.В. – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурно-дозвілєвої діяльності КНУКіМ

Єфіменко А.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Українського Вільного університету (Мюнхен, Німеччина)

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи РДГУ

Потапчук Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу РДГУ

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії та історії виконавського мистецтва Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Кушнарєнко Н.М. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи ХДАК

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор, ректор РДГУ

Сабадаш Ю.С. – доктор культурології, професор кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету

Стоколос Н.Г. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства і теології Національного університету „Острозька академія”

Костюк Л.К. – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології і музеєзнавства РДГУ

Швецова-Водка Г.М. – доктор історичних наук, професор кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи РДГУ

Яремко-Супрун Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного фольклору РДГУ

Рецензент:

Гончарова О.М. – доктор культурології, професор Київського національного університету культури і мистецтв

Науковий редактор і упорядник випуску – **проф. Виткалов В.Г.**

Видання зареєстровано ISSN International Centre (Paris, FRANCE):
ISSN 2521-1366 (Online), ISSN 2415-802X (Print)

Видання індексується Google Scholar, РИНЦ (РФ) та Index Copernicus

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 24.11.2016 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

ГРАЖДАНСКАЯ КУЛЬТУРА КАК СОДЕРЖАТЕЛЬНОПОЛНЯЮЩАЯ ДОМИНАНТА УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В СИСТЕМЕ АНДРАГОГИКИ

(обобщение опыта Ривненского центра повышения квалификации и переподготовки работников культуры
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств)

Мохнюк Руслан Степанович, кандидат педагогических наук, директор,
Ривненский центр повышения квалификации и переподготовки работников культуры
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств, г. Ривне

Определена проблема, заключаемая в отсутствии обобщающей системы теоретических разработок относительно гражданской культуры как ценностно-содержательного составного образования взрослых. Методологическую основу андрагогической модели составляют работы М. Ноулза с его акцентом на практичность учебного процесса и получения конструктивных результатов. Проанализирована законодательная база и литература по вопросам развития гражданского общества и введения данной проблематики в учебные планы системы повышения квалификации работников культуры. Обоснован тезис относительно субъектности слушателей в учебном процессе, который является побудительным к использованию диалогических форм, инновационных технологий, базовым принципом которых есть опора на опыт слушателей – с их мотивацией интенсификации усовершенствования профессиональной компетенции.

Ключевые слова: гражданская культура, андрагогика, образование взрослых, инновационные технологии учебы, повышение квалификации, работники культуры.

UDC 374.7:37.03

CIVIC CULTURE AS THE CONTENT-FILLING DOMINANT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE ANDRAGOGICS SYSTEM

(generalization of the experience of the Rivne Center of Training and Retraining of workers of
culture of National Academy of Culture and Arts Managerial Staff)

Mokhnyuk Ruslan, Candidate of Pedagogical Sciences,
Director of the Rivne Center of Training and Retraining of workers of culture,
National Academy of Culture and Arts Managerial Staff, Rivne

The problem determined is the absence of a generalizing theoretical developments system concerning the civic culture as a value-substantial component of adult education. Methodological basis of the andragogical model is based on an American scientist M. Knowles's works with its emphasis on practical learning process and such model obtains meaningful results.

The legal framework and literature on civil society development and introduction of educational issues in thematic plans of cultural workers training is analyzed in this work.

The author grounds the thesis on subjectivity of listeners in the learning process that intends to use dialogical forms, innovative technologies, the basic principle of which is relying on the experience of students – cultural workers with their motivation intensification of improving professional competence.

Key words: civil society, andragogics, adult education, innovation studies, professional development, cultural workers.

Надійшла до редакції 25.11.2016 р.

УДК (477)(063.5)

КУЛЬТУРОЛОГИЧНИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИХ ЗРУШЕНЬ КІНЦЯ 80 – ПОЧАТКУ 90-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ НА РІВНЕНЩИНІ

Кондратчук Вікторія Вікторівна, студентка кафедри культурології і музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
prostowik@ukr.net

Стаття присвячена вивченню і осмисленню культурологічних процесів, що відбуваються в діяльності громадських організацій Рівненщини та їх внеску у національно-визвольний рух кінця 80 – початку 90-х років минулого століття, підсумком якого стало проголошення державної незалежності України.

Ключові слова: Рух, «Просвіта», Народний дім, університет «Просвіти», народознавство, бібліотека, етнопедagogіка, культура, культурологія

Постановка проблеми. За 25 років державної незалежності України майже не було спроби науково осмислити роль і значення культурологічних процесів у Рівненській області під час революційних подій кінця 80 – початку 90-х років ХХ ст. Насправді ж у краї відбувся помітний культурологічний здви́г, рушієм якого, в першу чергу, стали народний Рух і «Просвіта». Їх діяльність і призвела до повної дерусифікації Рівненщини, безболісному впровадженню української символіки, новому диханню у житті культурних та освітніх закладів. Спробуємо продемонструвати це у даній статті.

Останні дослідження та публікації. На жаль, до цього часу так і не з'явилося цілісне наукове дослідження щодо висвітлення культурологічних процесів у діяльності громадських організацій Рівненщини та виявленні їх внеску у національно-визвольний рух кінця 80 – початку 90-х років минулого століття. Окремі публіцистичні статті і монографії

лише частково торкаються цієї теми, не систематизуючи і аналізуючи цю проблему. Серед них можна виділити збірник публіцистичних статей Б.Степанишина «Четвертий ренесанс України» [5] та монографію І. Дем'янюка «Ми вище прапор підніmemo» [2].

Стаття є спробою охопити саме культурологічний аспект, продемонструвати спектр діяльності громадських організацій краю та обґрунтувати їх роль і значення того періоду нашої історії.

Мета статті – доведення того факту, що саме культурологічна діяльність стала рушійною силою національно-визвольного руху того історичного періоду; саме відродження духовної сфери стало об'єднуючим фактором українців в їх боротьбі за національне відродження.

Вклад основного матеріалу. Після проголошеної М.Горбачовим «перебудови», розпочався процес національного відродження і в Україні. Власне, почалося все з духовного аспекту, бо першою незалежною громадською організацією в радянській Україні став Український культурологічний клуб (УКК).

Зібрання ініціативної групи відбулася 6 серпня 1987 р. у київському кафе «Любава», на Оболоні тоді ще під егідою райкому комсомолу. Установчі збори УКК відбулися 16 серпня 1987 р. на дачі А.Киреева – першого голови ради клубу. У 1987-1988 рр. УКК об'єднав людей демократичних поглядів; провідну роль у ньому відігравали колишні політ'язні Є.Сверстюк, С.Набока (голова ради), О.Шевченко, О.Гейко-Матусевич, В.Шевченко, Л.Мілявський, І.Чернявська, Л.Лохвицька.

Український культурологічний клуб проводив засідання практично щотижня. Теми засідань торкалися процесів зростання в Україні, приховування геноциду українського народу 1932-1933 рр., замовчування наслідків Чорнобильської катастрофи, захисту історичних пам'яток, розкриття «білих плям» в українській історії тощо.

Нове дихання для українського опозиційного руху відкрилося з кінця 1988 р., коли до спроб утворення народного фронту приєдналися нові групи українського суспільства, насамперед академічні науковці та члени Спілки письменників України. У листопаді 1989 р. Київське відділення СПУ та працівники Інституту літератури АН УРСР утворили ініціативний комітет для вироблення програми Українського народного фронту. Групу з 20 письменників очолив поет-шістдесятник І.Драч. 8-10 вересня 1989 р. у Києві відбувся Установчий з'їзд Руху, що дав поштовх масовості боротьби за національне визволення.

Рівненщина не лише не стояла осторонь цих визначальних для України подій, а стала прикладом для інших регіонів. У вересні-жовтні 1988 р. виникають перші в Рівному осередки Товариства шанувальників української мови ім. Т. Шевченка на виробничому об'єднанні «Азот» (гол. – В.Червоний), заводі тракторних агрегатів (гол. – В.Подлевський).

Особливу роль у розгортанні національно-патріотичного руху відіграла самвидавна література, а саме газети, що друкувалися в обласному центрі та Литві і конспіративно переправлялися до Рівного та райцентрів області. Це «Рада» – видання РК НРУ (ред. І.Дем'янюк), «Шлях до волі» – видання УГС-УРП, «Самостійна Україна» – видання НДПУ (ред. О.Онищук), «Просвіта» (ред. С.Степанишин).

Подією, що сколихнула жителів не лише обласного центру, а й навколишніх населених пунктів, був виступ у переповненій просторій залі Палацу текстильників чоловічого хору «Журавлі» (Польща). Він майстерно виконав низку українських пісень, які в СРСР були під забороною. Виступ цього прекрасного українського хору вселив у серця його слухачів віру в те, що незабаром Україна стане незалежною, що скоро збудеться заповітна мрія багатьох поколінь українського народу.

А в червні у компартійних первинних організаціях демонстрували відеофільм, знятий співробітниками силових структур з метою викликати гнів та обурення до учасників вшанування світлої пам'яті героїв Берестецької битви, учасників підняття на цьому священному полі українського національного прапора, виконавців українського національного гімну «Ще не вмерла Україна...» [2; 23] Але сталася зворотна реакція: люди-глядачі відеофільму, який до того ж повинен був стати документом «злочину» рівнян на Берестецькому полі, сприйняли його, як і треба було – вони пройнялися гордістю за своїх земляків-патріотів, які не побоялися відеокамер, міліціонерів, їх кийків, тюрем. І коли компартійці побачили, що народ почав прозрівати, створюючи рухівські організації, вирішили перехопити ініціативу. Адже факт залишається фактом, на установчій конференції Рівненської регіональної організації РУХу був присутнім і виступив секретар обкому компартії В. Луценко [4; 135].

Партноменклатура не здавалася: адже в її руках була влада, силові органи, готові розправлятися з патріотами. Вона вирішила дати бій демократам. Для цього вдалася до послуг органів безпеки та міліції. Так, у липні 1989 р. було затримано і оштрафовано активістів НРУ та ТУМу В. Червонія і О. Новака, а в серпні на майдані В. Короленка активісти цих же організацій знайомили жителів міста з матеріалами установчої конференції РУХу, проводили масовий збір підписів за надання українській мові статусу державної і за відставку І секретаря ЦК компартії України В. Щербиського [4; 152].

Міліція та співробітники КДБ почали оточувати майдан. Лише своєчасне прибуття народного депутата СРСР В. Мартиросяна це свавілля припинило. А 30 жовтня рівненський суд за участь у мітингу, що відбувся 15 жовтня, засудив його організаторів М. Поровського та І. Дем'янюка на 15 діб арешту, інших організаторів оштрафовано. Але рівняни та жителі області не дали себе залякати: процес відродження стрімко розвивався. Так. назавжди в історію України увійшов ряд акцій, у яких жителі міста брали найактивнішу участь. Взяти хоча б історичний «живий ланцюг», що 21 січня 1990 р. проліг через наше місто, з'єднуючи Київ зі Львовом та Івано-Франківськом. На трасу вийшли десятки тисяч рівнян із синьо-жовтими прапорами щоб продемонструвати свою готовність боротися за розвал більшовицької імперії, а значить – незалежність України.

А мітинги продовжувалися. Заяви та ухвали, які на них приймалися, ставали дедалі радикальнішими. Так, на 8-тисячному мітингу, що відбувся 26 квітня 1990 р., вперше зазвучали вимоги про вихід України зі складу СРСР. А через декілька днів, 1 травня, рівненські рухівці проводжали КПСС «в останню путь».

...Життя йшло неспинною ходою вперед. Президія Рівненської міської Ради ухвалила рішення про використання української національної символіки на території міста, а увечері 17 червня, після прибуття з Козацьких могил, де відбувалося всенародне вшанування героїв-козаків, над міською Радою замайорів синьо-жовтий прапор.

Як всенародне свято сприйняли рівняни повідомлення про те, що Верховна Рада ухвалила декларацію про державну незалежність України. В ознаменування цієї історичної події вул. Комуністичну м. Рівного було перейменовано у вул. 16 Липня.

11 червня 1991 р. покладено край кількарічним дискусіям, що велися не лише на побутовому рівні, а й засобах масової інформації: місто отримало нарешті справжню історичну українську назву – Рівне, область – Рівненська.

Велику патріотичну роботу в той час проводили члени Руху, Рівненської філії Української Гельсінкської Спілки, Товариства шанувальників української мови ім. Т. Шевченка (гол. – В. Червоній), яке згодом, після з'їзду у Києві і проведення установчої конференції у Рівному, дістало назву Товариство української мови ім. Т. Шевченка «Просвіта». Його головою обрано вченого і педагога, на той час дисидента Б. Степанишина. Власне його подвижницька праця і політично-активна діяльність В. Червонія з командою однодумців і сприяла швидкому відродженню української культури, мови, історії, церкви на теренах Рівненщини.

На засідання «Просвіти» приходили і приїжджали з містечок і сіл Рівненщини двічі на тиждень – у вівторок і четвер після 18 години, збиралися сотні й сотні людей: спочатку в парку, над річкою, далі в актовій залі профспілкових курсів (тепер – діагностичний центр), а з проголошенням української держави, коли штурмом завоювали будинок «Знання» і перепрофілювали його в Народний дім (колишня вул. Червоноармійська, 1, тепер – С.Петлюри, 1), де знайшлося достатньо місця і для правління, і просвітнянської книгозбірні, і зали для засідань Народного університету.

Продовжуючи і розвиваючи традиції старої «Просвіти», рухівці і просвітняни Рівненщини, натхненно працювали над національним відродженням краю за програмою, що передбачала п'ять магістральних культурологічних спрямувань, а саме:

1. Повернення українській мові статусу державності в усіх сферах народного господарства, культури, освіти, мистецтва, її дерусифікація і збагачення.
2. Відродження українського православ'я, поширення християнської моралі, зокрема поняття гріха і покаяння.
3. Будівництво шкільництва національного спрямування на основі української етнопедagogіки, родинознавства і дитинознавства.
4. Відновлення історичної пам'яті і формування на цій основі національної свідомості, гідності, ідеалу українця.
5. Відродження прадавніх звичаїв та обрядів.

Здійснюючи відродження української національної культури в регіоні для утвердження самостійної України, себто проводячи українізацію зрусифікованого населення Рівненщини, «Просвіта» дбала про виконання «Закону про мови»: на кожному засіданні правління розглядалася певна сфера: освіта, охорона здоров'я, промисловість, комунальні служби, торгівля, зв'язок, збройні сили тощо. Як наслідок – у Рівному і районах області на сьогодні не існує жодної школи чи навчального закладу з російською мовою навчання. Сфера діловодства, мова нарад, зборів та інших зібрань, накази відділів кадрів, листування тощо стали україномовними.

Під керівництвом і за безпосередньої участі «Просвіти» багато зроблено для впровадження статусу державності української мови у лікарнях, поліклініках, аптеках, ЖЕКах, різноманітних бюро, базах, у сфері транспорту, ательє, майстернях, гуртожитках тощо. Якщо сьогодні в Рівному майже всі лікарі ведуть «історію хвороби» державною мовою – це результат діяльності «Просвіти». До сфери дерусифікації належить і укладання термінологічних словників: медичного (5 тисяч лексичних одиниць), словників для сфери громадського харчування, фізкультури і спорту, цивільної оборони, служби зв'язку, технічних, юридичних, військових термінів і будівельної справи [5; 157].

Відроджуючи на Рівненщині національну культуру, просвітняни і рухівці краю широко відзначали Шевченківські дні, ювілей Лесі Українки, обласне свято Івана Купала, 500-річчя українського козацтва, 430 річницю Пересопницького «Євангелія», День пам'яті героїв Берестечка, які полягли за волю і незалежність України, провели фестиваль повстанських пісень, освячення Козацького редуту, відкриття меморіальних дощок М.Драгоманову, М.Костомарову, С.Петлюрі, У.Самчуку та О.Телізі. Рівне може пишатися тим, що у краї виникла система просвітнянської діяльності, ім'я якій – «Університет».

Запроваджена система лекцій давала універсальні знання з таких напрямів: 1. «Культура мовлення». 2. «Історія України». 3. «Філософія», в т. ч. теологія, соціологія й футурологія. 4. «Географія і краєзнавство України». 5. «Українська література та фольклор». 6. «Історія української культури, українське народознавство (побут, обряди, звичаї, традиції)». 7. «Образотворче мистецтво і художні ремесла», «музика», «театр», «кіно». 8. «Педагогіка і психологія», «етика й мораль», зокрема «кохання – шлюб-родина». 9. «Самоосвіта й самовиховання». 10. «Економіка». 11. «Право і політика». 12. «Здоров'я людини – здоров'я нації».

Зміст навчання поглиблювали 12 постійних рубрик (усних журналів), а саме: 1. «Як ми говоримо, як слід говорити». 2. «Огляд періодичних українських видань. Книжкові новини». 3. «Нове в музиці». 4. «Поетичний

вернісаж». 5. «Письменник перед мікрофоном». 6. «Виступає наш політичний оглядач». 7. «Українці в діаспорі». 8. «Недільна релігійна проповідь, виголошена у вівторок». 9. «Видатні постаті України. Ювілейні дати». 10. «Клуб цікавих зустрічей». 11. «Прошу слова». 12. «Рецепти української кухні».

Була підібрана фахова лектура, запрошені викладачі рівненських ВНЗ (С.Шевчук, Н.Супрун) і виплекані в Товаристві з-посеред його активістів (О.Новак, С.Кричильський І.Дем'янюк, О.Мельничук, С.Степанишин, О.Гуменюк, Л.Лехицька, Ю.Велігурський, І.Кур'яник та ін.). Виступали і столичні науковці – доктори наук, М.Жулинський, Ю.Ковалів, С.Кальченко, С.Пінчук, М.Кратко. Студенти університету мали за честь слухати лекції Н. Пилип'юк із Гарварда, І.Гезка з Вашингтону тощо.

Завершував заняття університету, як правило, міні-концерт фольклорних ансамблів «Джерело», «Маланка», «Жайвір», «Веснянка» та ін. У пошани слухачів були «Поетичні вернісажі», в яких з читанням своїх творів виступали рівненські письменники М.Тимчак і А.Криловець, Є.Шморгун та С.Бабій, Р.Солоневський і С.Українець.

Чільне місце серед кафедр університету посіло «Українське народознавство». Цей колектив об'єднав викладачів рівненських ВНЗ – педагогічного та інституту культури, старшокурсників обох гуманітарних вишів, учителів-гуманітаріїв загальноосвітніх шкіл і ПТУ, журналістів місцевих видань та радіо, вихователів дошкільних закладів. Мета роботи колективу кафедри: через відновлення прадавніх звичаїв та обрядів, народної пісні й художніх ремесел, глибоке пізнання генези етносу, тобто шляхом відродження самобутності своєї культури, – до національного відродження.

Уже за перший, 1989 р. роботи університету його студенти слухали лекції С.Шевчука «Збереження та вивчення фольклору та етнографії Волинського Полісся», А.Українець «Народний костюм північних районів Рівненщини», Т.Піяр «Українські прислів'я та приказки», Н.Супрун «Фольклористична діяльність Г.Хоткевича», Б.Яремка «Українська пісня на Кубані», Г.Дем'янчука «Перекази та легенди Волині XVIII-XIX століть», а в циклі «Український народний календар» – лекції М.Немиро «Осінні свята та обряди», «Зимові свята», «Погляди українця на новонароджене дитя».

Прикметною рисою лекцій була їх наочність. Слухачам у природі (в крайньому разі через епідіаскоп) демонстрували народний одяг, рушники, писанки, гончарні вироби, різьбярські чи ковальські витвори, програвали у магнітофонному запису, розказані старожилами легенди. Коли ж йшлося про пісню, прагнули, щоб у народознавчому циклі були виключно лекції-концерти. Так здебільшого і робилося: веде М. Немиро мову про українське весілля – фольклорний гурт «Маланка» інституту культури виконує майже увесь весільний обряд; лекція Т.Сікори про Івано-Купайлівське свято – фольклорний ансамбль «Джерело» співає все, що є в його репертуарі на цю тему; читає Л.Фусик лекцію «Бандури струни чарівні» – капела бандуристок музичної школи ілюструє її матеріал.

Важлива віха на шляху посилення національної свідомості рівнян – відкриття при Народному домі бібліотеки «Просвіти» та укладення Б. Степанишиним тематичної картотеки «Відродження української національної культури» [5; 11]. Її розділи такі:

1. «Історія України». 2. «Красзнавство Волині й Поліссі». 3. «Народознавство». 4. «Культура, мистецтво України». 5. «Література і фольклор». 6. «Наука. Теологія. Історія церкви». 7. «Культура усного і писемного мовлення». 8. «Шкільництво». 9. «Народна медицина». 10. «Демократичні угруповання».

У розділі «Народознавство» працювали за такою схемою: 1. «Обереги родоводу». 2. «Етнографія». 3. «Видатні етнографи». 4. «Український народний календар». 5. «Агрокалендар; народні прикмети». 6. «Звичаї, обряди». 7. «Народні свята». 8. «Великодні свята». 9. «Інші свята»; «Івана Купала». 10. «Українська міфологія». 11. «Етнопедагогіка; родиназнавство; дитиназнавство». 12. «Українські народні прислів'я і приказки».

Періодично до світлиці університету запрошувалися імениті гості. Тут із великим успіхом виступали кобзарська родина Литвинів із Київської області, О. Стахів зі Львова, А. Лихошвая з Києва, П. Китастий зі США, чоловічий хор «Журавлі» з Польщі та багато інших відомих виконавців. Обласна «Просвіта» регулярно організовувала різноманітні виставки, зокрема місцевого художника В. Войтовича «Бандуристи – гомери України», «Міфологічні образи прадавньої України», львів'янки Г. Недашківської «Народні умільці Галичини», виставки народного живопису, вишивки, різби по дереву тощо.

Свій внесок у процес відродження української культури внесли і публікації активістів «Просвіти» у місцевих періодичних виданнях. Вельми популярними на той час були статті «Яка вона, волинська писанка?», «Вербич, вербич, весну звелич», «Люди раді літу, а бджоли – цвіту», «Ой на Івана Купала».

«Просвіта» виплекала два мистецькі колективи: чоловічий хор української пісні та мішаний хор козацької і стрілецької пісні. Другий хор, як засвідчує вже сама його назва, поставив за мету відродження й поширення забутих героїчних пісень козацького та стрілецького змісту, таких як: «Згадка» («Де Дніпро наш котить хвилі»), «Козак осідлав вороного коня», «Ішли дівчата воду брати», «Коли ви вмирили», «Збудись, могутня Україно». Щосуботи та щонеділі хор виїжджав у містечка і села краю. Популярність хору була колосальною, на їх виступи приходили тисячі людей! Традиційними також стали виступи просвіт'янських колективів на відкритті пам'ятників, меморіальних дощок, підняття національного прапора, освячення могил повстанців. При цьому хористи не лише співали, а й збирали забуті народні пісні, результатом чого стала видана 1991 р. збірка пісень «Молитва за Україну», що включила 72 невідомих творів пісенного жанру.

Як по-українському обладнати помешкання, яку книжку придбати для дитини до дня її народження, які портрети та ікони мають бути в квартирі, яке місце українського рушника у домашньому інтер'єрі, якому одягу надати перевагу – європейському чи національному, що має бути в книгозбірні українця, які кінофільми переглядати, а від яких оберігатися, які періодичні видання передплачувати – на ці та інші питання початку 90-

х мала дати і давала відповідь обласна «Просвіта». Бо, власне, відстоювання національних оберегів – це і був ідеальний захист нашої духовності і водночас – державності. Адже лише національно спрямована культура була, є і буде потужним локомотивом і політики, і економіки [5; 86].

Поруч із «Рухом» та «Просвітою» в області відроджуються і починають потужно працювати й інші громадські організації: «Пласт», «Союз українок», метою яких є відродження українських звичаїв і традицій. А ще 1987 р. на базі обласної бібліотеки за ініціативи завідувачки відділу мистецтв Р.Мельник та художників О.Лаврика і В.Войтовича, поетів О.Ірванця та Г.Споденюк, барда О.Смика, викладача естетики Р.Клішиної, мистецтвознавця Т.Смирнової розпочав свою роботу Клуб «У світі прекрасного». Так розгорівся вогник мистецької інституції, яка успішно конкурувала і з Художнім салоном, і з тодішнім Товариством «Знання» і навіть із професійними музичними закладами.

Своїм гаслом Клуб обрав відоме кредо О.Довженка: «Якщо вибирати між правдою і красою, я вибираю красу». Головна форма роботи Клубу – мистецький вечір. Ось, для прикладу, кілька тем: «Вечір українського романсу», «Шевченко і музика», «Сучасні українські поетеси», «Золотий гомін» (сучасна авангардова пісня). На відміну від літературно-музичних, або суто музичних вечорів у Палацах культури чи навчальних закладах, вечорам Клубу була властива камерність і невимушеність. Жодного офіціозу! Немає ні сцени, ні зали, що ділять присутніх на глядачів та акторів, тут і перші, і другі становлять органічну цілісність. Члени Клубу розташовані в залі віялом, виступаючі й актори – поміж ними, що створює певний комфорт, теплу атмосферу споріднених душ.

Окрім вечорів, численними були презентації щойно виданих книг місцевих авторів, зустрічі з різноманітними музичними ансамблями, окремими солістами, малярські виставки. Центр уваги ради Клубу спрямовувався на таку творчість, що поживляє формування національної самосвідомості та плекає народний ідеал українця.

Висновки. Як бачимо, національно-визвольний рух кінця 80 – початку 90-х років на Рівненщині був наповнений культурологічним змістом і став потужним фактором національного відродження краю. Починаючи з 1991 р. і по теперішній час трансформується мережа культурно-освітніх закладів, розгортаються сучасні культурно-мистецькі процеси, фестивалі рухи, здійснюються спроби їхнього теоретичного осмислення та розробляються шляхи і заходи її подальшого удосконалення [1; 9].

На жаль, формат статті не дозволяє глибше проаналізувати весь спектр розвою сфер культури і духовності краю періоду становлення державності України. Тим не менше, досліджуючи періодику того часу, працюючи з архівами, вивчаючи праці, присвячені цій тематиці, доходимо висновку, що духовне піднесення було складовою національно-визвольного руху на Рівненщині кінця 80 – початку 90-х років ХХ століття.

Список використаної літератури

1. *Виткалов С. В.* Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності : монографія / С. В. Виткалов. – Рівне : ППДМ, 2012. – 416 с.
2. *Дем'янюк І. В.* Ми вище прапор підіймемо! : нарис історії боротьби за українську національну символіку на Рівненщині. 1988-1991 р. : [монографія] / І. В. Дем'янюк. – Рівне : ПП ДМ, 2013. – 127 с.
3. *Жив на чатах духовного ренесансу* : біобібліогр. покажч. пр. Б. І. Степанишина / уклад. : Л. А. Костильова, Г. М. Люльчук ; наук. ред. О. Л. Промська ; ред. З. М. Тирак ; відп. за вип. В. П. Ярошук ; Рівнен. держ. обл. б-ка. – Рівне : Волин. обереги, 2012. – 56 с. – (Серія «Славетні земляки»).
4. *Поровський М. І.* Тільки Рухом життя обіймеш / М. І. Поровський. – Рівне : ПП. Лапсюк, 2009. – 468 с.
5. *Степанишин Б.* Четвертий ренесанс України: публіцистика / Б. Степанишин. – Рівне : ВАТ «Рівнен. друк.», 1999. – 236 с.

Reference

1. *Vytkalov S. V.* Rivnenshchyna: kulturno-mystetskyi potentsial v paradyhmakh suchasnosti : monohrafiia / S. V. Vytkalov. – Rivne : PPDM, 2012. – 416 s.
2. *Demianiuk I. V.* My vyshche prapor pidiimemo! : narys istorii borotby za ukrainsku natsionalnu symboliku na Rivnenshchyni. 1988-1991 r. : [monohrafiia] / I. V. Demianiuk. – Rivne : PP DM, 2013. – 127 s.
3. *Zhyv na chatakh dukhovnoho renesansu* : biobibliohr. pokazhch. pr. B. I. Stepanyshyna / uklad. : L. A. Kostylova, H. M. Liulchuk ; nauk. red. O. L. Promska ; red. Z. M. Tyrak ; vidp. za vyp. V. P. Yaroshchuk ; Rivnen. derzh. obl. b-ka. – Rivne : Volyn. oberehy, 2012. – 56 s. – (Serii «Slavetni zemliaky»).
4. *Porovskyi M. I.* Tylky Rukhom zhyttia obiimesh / M. I. Porovskyi. – Rivne : PP. Lapsiuk, 2009. – 468 s.
5. *Stepanyshyn B.* Chetvertyi renesans Ukrainy: publitsystyka / B. Stepanyshyn. – Rivne : VAT «Rivnen. druk.», 1999. – 236 s.

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ НАЦИОНАЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ КОНЦА 80 – НАЧАЛА 90-х ГОДОВ ХХ ВЕКА НА РИВНЕНЩИНЕ

Кондратчук Виктория Викторовна, студентка кафедры культурологии
и музееведения, Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне

Статья посвящена изучению и осмыслению культурологических процессов, выявленных в деятельности общественных организаций Ривненской области и их вкладу в национально-освободительное движение конца 80 –

начала 90-х годов прошлого века, итогом которого стало провозглашение государственной независимости Украины.

Ключевые слова: Рух, «Просвіта», Народний дом, університет «Просвіты», народоведення, бібліотека, етнопедагогіка, лектура, культура, культурологія.

CULTURAL ASPECT OF THE NATIONAL LIBERATION MOVEMENT OF THE END 80'S EARLY 90-IES OF THE XX CENTURY IN THE RIVNE REGION

Kondratchuk Victoria, 3-year student of the department of culturology and museology
of Rivne State University of the Humanities, Rivne

The article is devoted to the study and the value of cultural processes in the activity of public organizations of Rivne region and their contribution to the national liberation movement of the end 80's early 90-ies of the last century, result of which was proclamation of independence of Ukraine.

Key words: Movement, Prosvita, The People's House, University of «Prosvita», ethnology, library, ethnopedagogy, lecture, culture, Culturology.

UDC (477)(063.5)

CULTURAL ASPECT OF THE NATIONAL LIBERATION MOVEMENT OF THE END 80'S EARLY 90-IES OF THE XX CENTURY IN THE RIVNE REGION

Kondratchuk Viktoriya, 3-year student of the department of culturology and museology
of Rivne State University of the Humanities, Rivne

The aim of this paper is to proving of the fact that it is the cultural aspect became the driving force of the national liberation movement that historical period, that the revival of the spiritual sphere was the main unifying factor Ukrainian in their struggle for national liberation.

Research Methodology. Five major publications on the subject have been reviewed. Unfortunately, until now not appeared a full scientific study on the elucidation cultural processes in the Rivne NGOs and their contribution to the national liberation movement of the late 80's and early 90's. Some publicistic articles and monographs only partially touch of this theme without systematization and analysis problems. These include compilation publicist articles by Boris Stepanishin «Fourth Ukraine renaissance» and the monograph Ivan Demjanjuk «We will raise the flag above».

Results. The national liberation movement of the late 80's and early 90's in Rivne region was full of culturological content and became a powerful factor in the national revival of the region. Beginning in 1991 to present time, when transformed network of cultural and educational institutions deploy modern cultural and art processes, the festival movements carried their attempts to of theoretical understanding and develop ways and measures for its further improvement. Unfortunately, the format of the article does not give us the opportunity to analyze wider range of blossoming of all spheres of culture and spirituality in Rivne historical period becoming of statehood in Ukraine. However, exploring the periodicals of that time by working with archives, studying the works devoted to this topic, we conclude that culturology has been not just component of the national liberation movement in the Rivne region in the late 80's early 90-ies of the twentieth century, and became the basis for spiritual revival edge.

Novelty. Our article is the first attempt to understand the diverse culturalogical aspect is to demonstrate a wide range activity of public organizations edge scientific and justify the role and importance Culturology is that period of our history.

The practical significance. This article will not only allow researchers but also the general public to understand the deep a revolutionary process late 80's and early 90's of the 20th century and understand the important role culturelogical aspects of the then public organizations.

Key words: Movement, Prosvita, The People's House, University of «Prosvita», ethnology, library, ethnopedagogy, lecture, culture, Culturology.

Надійшла до редакції 12.11.2016 р.

УДК 008+316.7

ЦІННІСНА ПРИРОДА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Бойко Людмила Павлівна, кандидат педагогічних наук, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
aspirantura-knukim@ukr.net

З'ясовано сутність ціннісної природи соціокультурного простору, наведено зміст ключових понять, наголошено, що уявлення про цінності є різними в різних людей, соціальних спільнот; вони змінюються зі зміною поколінь та епох, і залежать від внутрішніх обставин, пов'язаних із розвитком кожної людини, і зовнішніх, зумовлених природним і соціальним середовищем, часом, в якому живе людина. Звернено увагу, що в процесі соціокультурної динаміки культури змінюється форма вираження цінностей, історичним виміром яких є їхній універсальний характер.

ЗМІСТ

<i>Постоловський Р. М.</i> Вітальне слово	3
<i>Виткалов С. В.</i> Вища школа і сучасні реалії України	4

Розділ I. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА РЕТРОСПЕКТИВА ЛЮДСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

<i>Гладишев А. С.</i> Культурно-мистецька та містобудівна спадщина середньовічного м. Дубно у культурному просторі ХХІ сторіччя	6
<i>Кіндратюк Б. Д.</i> Дзвонарська культура в українському галицькому мудрослів'ї, згромадженому та поясненому І.Франком	10
<i>Пилипенко І. Я.</i> Вплив реформ 1920–1930-х рр. на діяльність майстерні монументального живопису української академії мистецтва	15
<i>др. Маріуш Шайда.</i> Природа і роль релігійної віри в перспективі психоаналізу і філософії Віктора Еміля Франкла	20
<i>Лосик Г. І.</i> Типологія та художні особливості писанкарства Опілля та Бойківського Підгір'я кінця ХІХ–ХХ століття	26
<i>Виткалов С. В., Корольчук О. Л.</i> Сучасні проблеми культурної сфери в контексті трансформаційних змін українського суспільства	30
<i>Мохнюк Р. С.</i> Громадянська культура як змістонаповнююча домінанта навчального процесу у системі андрагогіки (узагальнення досвіду Рівненського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників культури національної академії керівних кадрів культури і мистецтв)	34
<i>Кондратчук В. В.</i> Культурологічний аспект національно-державних зрушень кінця 80 – початку 90-х років ХХ століття на Рівненщині	40
<i>Бойко Л. П.</i> Ціннісна природа соціокультурного простору	45
<i>Данник К. О.</i> Вірменська молодь у сучасному українському культурному просторі	50
<i>Андрєєва А. С., Казначєєва Л. М.</i> Плекання українських традицій в культурно-дозвіллевих проектах пластунів	55
<i>Плюта О.П.</i> Українська кухня як феномен побутової культури: до історіографії питання	59

Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Шандренко О. М., Козаченко В. В.</i> Архітектоніка: слово – поняття – термін	65
<i>Тадля О. М.</i> Менеджмент шоу-бізнесу: сутність і основні напрями діяльності	70
<i>Любченко О. М.</i> Мистецтво як засіб задоволення художніх потреб людини у вільний час	77
<i>Горбатова Н. О.</i> Створення художнього образу у хореографічному мистецтві	81
<i>Чернишевич Н. І.</i> Масове народне свято в соціокультурному процесі	86

<i>Тюска В. Б.</i> Формування професійної культури майбутніх педагогів-організаторів дозвілля в умовах клубної діяльності	91
<i>Чеплаков С. О., Костюк Л. К.</i> Військово-патріотичне виховання української молоді в сучасних умовах	96
<i>Гаврилюк Л. В., Казначеева Л. М.</i> Впровадження ідей В.О. Сухомлинського у сучасній школі (на прикладі драматичного гуртка Сарненського навчально-виховного комплексу «Школа-Колегіум» ім. Т.Г. Шевченка)	101
<i>Кімстач Ю. Н.</i> Штрихи: ще один погляд на проблему	106

Розділ III. ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

<i>Вербицька П. В.</i> Сучасні вектори розвитку освіти й культури молоді	111
<i>Галатюк М. Ю.</i> Розвиток спортивної культури студентської молоді засобами фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи	115
<i>Дзюбишина Н. Б.</i> Виховний та освітній потенціал культури у духовному розвитку студентів ВНЗ	119
<i>Герц І. І., Нечасенко Т. В.</i> Роль зовнішньої техніки в процесі оволодіння сценічним мовленням	123
<i>Бєдакова С. В.</i> Празький період творчості Н.Нижанківського в контексті громадянського виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва	129
<i>Свіридовська Л. М.</i> Громадянське виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва: за матеріалами української музичної класики	134
<i>Тарчинська Ю., Тарчинська І.</i> Спільна музично-виконавська діяльність у наукових дослідженнях	138
<i>Тетюк М. Т.</i> Вибір сценічних жестів студентами класу академічного співу ВНЗ	144
<i>Овсіюк Н. М., Даюк Ж.</i> Педагогічний репертуар у формуванні технічних та виконавських якостей співака	148
<i>Волошина Л. П.</i> Досвід видатних педагогів класичного танцю як основа сучасної хореографічної освіти	153
<i>Просолович С. М.</i> Методика формування компетентнісного підходу при підготовці сучасних фахівців у Миколаївському муніципальному академічному коледжі	157
<i>Уколова М. Ю.</i> Модельні агентства та школи і формування духовної культури сучасної молоді: на прикладі модельних шкіл «Панна» та «Artmodels» м. Рівне	161

Розділ IV. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПАРАДИГМА УКРАЇНИ В РОЗМАЇТТІ ВИЯВІВ

<i>Щербань А. Л.</i> Семантика орнаментациі посуду неолітичної спільноти ямково-гребінцевої кераміки з території України	165
<i>Дихнич Л. П.</i> Маскарадні костюми Чарльза Ворта як важливий елемент європейської моди другої половини XIX століття	171
<i>Бійо В. В.</i> Французький придворний балет	176
<i>Оленюк Д. В.</i> Німецька вокальна школа: Юліус Штокгаузен – видатний співак і педагог	181

Костюк Л. К., Новачук А. С. Українське авангардне малярство як предмет досліджень у вітчизняній історіографії	185
Кожесков О. В. Дизайн у мистецтві	190
Оборська С. В. Технології промислового дизайну у контексті декоративно-прикладного мистецтва	196
Бистрякова В. Н., Осадча А. М., Гула Є. П. Розвиток дизайну в Україні	200
Соловійов В. А. Художній образ в мистецтві як феномен освоєння свідомістю людини навколишньої дійсності	206
Лобан Т. Й. Хореографічний спадок Моріса Бежара в контексті сучасного мистецтва танцю	211
Помпа О. Д. Чинники формування народних танців	215
Кравець А. А. Українська школа жіночого балетного виконавства другої пол. ХХ століття: творча спадщина Алли Гавриленко	218
Яремчук О. В., Даниленко М. П. Сучасний розвиток українського музичного мистецтва: тенденції та подальші перспективи	222
Шмаленко О. І. Фестиваль «Червона Рута»: традиції одноіменного ансамблю	226
Михайлець В. В. «Вона» як зразок рок-балади у творчості гурту «Плач Єремії»	230
Ігнатова Л. П. Сучасна музична культура: тенденції розвитку	235
Цуп Ю. В. Втілення співочого слова Кобзаря у вокальній музиці та тексти Т.Шевченка в Київській області (на Богуславщині)	240
Сташук О. А. Пам'ятник Т.Шевченку як один з елементів культурно-мистецької спадщини м. Рівне	243
Шолудько Н. Г. Музейний туризм: виклики сучасності	247
Янишевська Ю. О. Тематичні напрями молодіжного туризму	253
Перець О. В. Музей як культурний феномен: на прикладі діяльності Радивилівського районного історичного музею	258
Білінський М. М. Шевченківські пам'ятки Черкащини як туристичний ресурс регіону	264
Адамчук К. Д. Культурний потенціал національного історико-меморіального заповідника «Поле Берестецької битви»	269
Капінос Т. Е. Пам'ятки Кременеччини в структурі культурної спадщини України	274
Карпова Л. О. Лояльність гостей ресторану: до проблеми гостинності	278

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

АЛЬМАНАХ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «АФІНА» КАФЕДРИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
МУЗЕЄЗНАВСТВА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ВИПУСК 16

Наукове редагування і коректура – *проф. Виткалов В.Г.*
Упорядкування, верстка та макет – *доц. Виткалов С.В., Федорук Л.М.*
Відповідальний за випуск – *Виткалов В.Г.*

Підписано до друку 24.11.2016. Замовлення № 201/1.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 37.4. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: м. Рівне, вул. С.Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. 0 (362) 63-42-62

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 16 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2016. – 286 с.

*Свідотство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.*

ISBN 978-966-8424-77-9

**ББК 71.0
УДК 08:168.522**

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12